

Babij Jar tragédiája

Hetvenkét éve, 1941. szeptember végén a náci halálbrigádok két nap leforgása alatt több mint 33 ezer (pontosan 33 771) helybéli zsidót beelöltek az akkori Kijev szélén húzódó Babij Jar szakadékos szurdokába. A tragikus történet ma sem közismert, még a szovjet időkben is megpróbálták kitörölni az emléket. /Bővebben: http://hu.wikipedia.org/wiki/Babij_Jar /
Alábbiakban Jevgenyij Jevtusenko: Babij Jár című versével emlékezünk meg a tragédiáról. Dmitrij Sosztakovics Jevtusenko művére alapozva megírta a szovjet antiszemizmust elítélő 13. szimfóniáját, melyet 1962-ben, a bemutató után betiltottak.

Jevgenyij Jevtusenko: Babij Jár

Babij Járban emlékmű nincs sehol.
Mély szakadék –, akár egy sírgödör.
Félelmetes.
Ma oly idős vagyok,
mint a zsidók: sok ezer év gyötör.
Úgy érzem, szörnyű fáradtság fog el:
Egyiptom ősi földjén én bolyongtam,
és én pusztultam el keresztre vontan,
a szögek nyomán rajtam még a jel.
És úgy érzem, Dreyfus is én vagyok,
a nyárspolgár elítélt, feladott,
gyűrűbe fognak, tömlőcaljba vetnek,
leköpnék, megrúgdosnak, kinevetnek,
s visongó, finomcsipkés dáma-had
napernyőkkel döfködi arcomat.
Most Belosztokban kisfiú vagyok,
a vér patakszik padlóra, küszöbre,
döng a huligán kocsmahősök ökle,
pálinka s hagyma... förtelmes szagok.
Vas csizmasarkok közt kell összerogynom, rimán-
kodok, hiába – Ez a pogrom:
„Üsd a zsidót, és mentsd meg a hazát!” Egy vad
kupec anyám arcába vág.
Ó, orosz népem! Jól ismerlek én.
Egyforma néked bármelyik fiad,
de sokszor épp a mocskos búj mögéd,
s nevedben csörtet a garázda had.
Én tudom, a mi földünk csupa jóság,
s az antiszemita alávalóság
az „orosz népi szövetség” nevében
ágál... Hogy föl nem pörzsöli a szégyen! Aztán
úgy érzem,
Anna Frank vagyok,
törékeny, gyöngye áprilisi ág,
és szeretek, de szótalán a vágy –

Jelenet Jeff Kanew filmjéből: a halálmenet megérkezik Babij Jarba

így jó: két szempár egymásba ragyog.
Jaj, rosszul látok! S fojtogat a lég!
Nekünk nem int lomb, nem kéklík az ég.
De kincsünk is van – estelente lágyan
összesimulni a sötét szobában.
Jönnek?
Ne félj – a tavasz lépte hallik –Ne félj,
a tavasz zsong csak, az morajlik. Jöjj közelebb,
úgy várom már az ajkad!
Dörömbölnék?
Jégzajlás szava jajgat!
Babij Járban csak száraz fű zörög,
harag és vád ül itt a fák szemébe.
Némán sikolt a táj.
Kalaplevéve
megállok, s érzem, lassan őszülök.
Tömör s hangtalan

ordítás vagyok ma.
Az ideföldelt tízezrek felett.
Minden agyonlőtt öreg
én vagyok ma.
Én vagyok minden
agyonlőtt gyerek.
Felejtés, egy emlékemet se öld meg!
Zúgjon „Fel, fel, ti rabjai a földnek”,
mikor fekete sírgödörbe zárják
a föld utolsó antiszemitáját.
Bennem zsidó vér csöpp sincs, de azért
engem is tájékozva ostoroz
az ádáz antiszemita.
S miért?
Mert orosz vagyok! Igazi orosz!
(Ágai Ágnes fordítása)

Forrás: Népszabadság

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák alatti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajsz 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szereteteinkért a gyertyák. A Jahrzeitnapon a reggeli i.tentisztelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunkban továbbra is közreadjuk, hogy elhunyt szereteteiknek mikor van a Jahrzeitje.

Dr.Wesel Katalin Zelma	november 4.	Darvas Zoltánné	november 11.	Rózsa Dezsőné	november 15.	Marsányi Ernő	november 23.
Kozma György	november 6.	Suchman István és Icuka	november 12.	Waldner Ferencné	november 18.	Jakab Márton	november 24.
Nádel Lászlóné	november 9.	Hajdu Tibor	november 13.	Váradí Lajos	november 19.		

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA

WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Amit a háftóráról tudni érdemes **(2. oldal)**
Képes történelem **(4-5. oldal)**

Kilencven lenne a „Kiskabos” **(6. oldal)**
Babij Jar emléke **(8. oldal)**

Gyerekprogramok a Dohány körzetben (3. oldal)

Újabb indiai zsidók költözhetnek Izraelbe

Jóváhagyta újabb 899, magát az elveszett zsidó menásse törzs leszármazottjának tekintő indiai bevándorlását az izraeli kormány. Az 1980-as évek óta mintegy két-ezren költöztek Izraelbe az északkelet-indiai Manipur és Mizoram államok azon lakói közül, akik a tíz elveszett zsidó törzs egyikének, Menásse leszármazottainak tekintik magukat, akiket az asszír birodalom űzött el Izrael területéről több mint 2700 évvel ezelőtt. Indiában 5-7 ezren szeretnének közülük bevándorlási engedélyt kapni. A már jóváhagyott tömeges Izraelbe költözés után is több ezren maradnak, akik a jeruzsálemi kormány engedélyére várnak. Az izraeli rabbinátság elismeri ugyan az Indiában élő úgynevezett Bné Menásse csoport zsidó származását, de hosszú elszigeteltségük miatt csak a judaizmus formális felvétele után lehetnek teljes jogú tagjai a zsidóságnak. Izraelbe költöztetésüket nem állami szervek intézik, hanem egy Savéj Iszrael nevű nonprofit alapítvány, amely megismerteti őket az ortodox vallási tanokkal és segíti a zsidó vallás hivatalos felvételét.

Garas Dezső filmjei a Zsidó Filmfesztivál programján

Négy nap alatt kilenc játékfilm, nyolc dokumentumfilm, tíz izraeli kisfilm és egy Garas Dezsőt megidéző retrospektív válogatás szerepel a II. Zsidó Filmfesztivál programjában november 7. és 10. között a fővárosi Kino Caféban. A programban szerepel a The Gatekeepers – A Sin Bet titkai című, idén Oscar-díjra jelölt dokumentumfilm, amely az izraeli nemzetbiztonsági szolgálat (Sin Bet) hat korábbi vezetőjének visszaemlékezése alapján készült. Garas Dezső életművéből nyolc játékfilmet felvonultató vetítést rendeznek, amelyben többek között olyan örökzöldek kapnak helyet, mint a Liliomfi, a Legényanya, a Szamárköhögés, a Régi idők focija vagy a Ripacsok. A fesztivál szervezői Kell egy csapat! mottóval idén is nyílt kisfilmpályázatot hirdettek, az előzetesen kiválasztott filmeket levetítik a fesztiválon, a legjobbnak ítélt alkotás rendezője kiutazhat a jövő évi londoni Zsidó Filmfesztiválra, s az ottani közönség is megtekintheti munkáját.

A részletes program a www.zsifi.org oldalon olvasható.

Amit a háftóráról tudni érdemes a Börésisz példáján

Dr. Frölich Róbert főrabbi úr felkérésére, engem ért a megtiszteltetés, hogy az első heti szakasz, Börésisz alkalmából a szokásos péntek esti tóra-magyarázatot megtartsam. Hogy egy kis csavart vigyek a dologba, az előadásom fő témája a szidra és a háftóra közötti kapcsolat.

Első lépésben tisztázzuk, mi az a háftóra, miért olvassuk, és mióta olvassuk? Maga a szó nyersfordításban *befejezést* jelent. Ez arra utal, hogy szombaton és ünnepnapokon a Tóra olvasás után, mintegy befejezsként olvassuk az adott írásverseket. Arra vonatkozóan, hogy mióta olvassuk a háftórát, igencsak megoszlanak a vélemények. Egyesek szerint a babilóniai fogságból való visszatérés után Ezra és a Nagy Gyülekezet tagjai rendelték el a háftóra olvasását. Mások szerint a II. Szentély idején alakult ki ez a szokás, a szaddeuceus és somronita szekták elleni tüntetésként, ezek a szekták ugyanis nem ismerik el, hogy a próféták könyvei elszakitha-

alakult ki, a polgári időszámítás előtt 165 körül, hogy kijátsszák a görögök tóra olvasási tilalmát. Fontos tisztázni, mit olvasunk, és mit nem olvasunk háftóráként? A háftóraolvasás szabályairól már a Misna is említést tesz. Történetileg a legkorábbi háftóra Jehosuá könyvének első fejezete, míg a legkésőbbi Maleáchi próféta könyvének kijelölt részei. Börésiszról Pinchasz heti szakaszig a haftará és a szedre között tartalmi és logikai összefüggés van. (Például Vájchi heti szakaszban Jákob végrendeletét olvashatjuk a Tórából, a háftóra pedig Dávid király végrendelete a Királyok Könyvéből.) Mátajsz heti szakasztól a zsinagógai év végéig

tatlanul hozzátartoznak a zsidó Bibliához, és kizárólag a Tórában hisznek. A legelfogadottabb magyarázat David Abdurahman nevéhez fűződik, aki úgy tartotta, a háftóra olvasás kötelezettsége az antióchuszi zsidóüldözések idején

más elv érvényesül. Tisó bőÁv előtti három szombaton három feddő háftórát olvasunk, majd a nagy nemzeti gyásznapot követő hét szombaton hét vigasztaló háftóra következik. A ciklust az őszi nagyünnepek idején két, megtérést

hangsúlyozó háftóra zárja. Általános vélemény szerint nem szokás olyan szakaszt haftóráként olvasni, amely az Istenség titkait próbálja kifürkészni, illetve amely túlon túl érzékletes színekkel ecseteli Jeruzsálem lakóinak erkölcstelen viselkedését. Érdemes megemlíteni, hogy gyakran mást olvasnak háftórának az askenázi, a szefárd, a hászid, vagy éppen a karaita közösségekben. Börésisz hetiszakasz háftórája, Jesajahu (Ézsaiás) próféta könyvének 42:5-43:10 közötti része. A háftóra és a szidra kapcsolata viszonylag egyértelmű. A háftóra első verse így hangzik: „*Igy szól az Örökkévaló, aki az eget teremtette és kiterítette, szilárdáá tette a földet, és növényt sarjasztott, leheletet ad a rajta lakó népnek, és lelket a rajta járóknak.*” (Jesájá 42:5) A tórai szakasz első verse pedig: „*Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet.*” (Börésisz 1:1) Érdemes kicsit jobban megvizsgálni a tórai verset. Rabbi Jichák a Talmudban felteszi a kérdést, hogy miért ezzel a mondattal kezdődik az egész Tóra? Hiszen a Tóra nem történelemkönyv, miért nem az első parancsolattal a szaporodjatok és sokasodjatok micvával kezdődik? Erre ugyancsak ő azt a választ adja, hogy azért ezzel kezdődik a Tóra, ha a világ népei megvádolják Izra-

elt, hogy rablók és csak elbitorolják Erec Jisráelt, akkor azt tudják választolni, hogy Isten teremtette az egész Földet és annak adja birtokul, akinek akarja. Kezdetben a kánaániták nemzetségeinek adta, majd az Ábrahámnak tett ígéret alapján, Izraelnek adta. Egy másik érdekes és bonyolult talmudi magyarázat szerint nem úgy kell az írásverset olvasni, hogy kezdetben teremtette, hanem úgy, hogy a **kezdet miatt**. A kezdet alatt pedig maga a Tóra, és Izrael népe értendő. Ez az alapja a Zóhár, a Kabbala alapművének azon mondasának, mely szerint „*Az Örökkévaló, a zsidó nép és a Tóra egyetlen egységet alkot.*” A háftóra és a tórai szöveg kapcsán érdemes felhívni a figyelmet egy nyelvtani finomságra, ami a magyar fordításban nem feltétlenül jelenik meg. A Tóra, amikor a természetről beszél a bóré (teremteni) igét, múlt időben, teremtette formában használja, ezzel szemben Jesajahu próféta jelen időt alkalmaz. Vagyis a teremtést nem egy egyszeri befejezett cselekvésnek tekintik, hanem egy folyamatos, állandó, megújuló cselekménynek. Ez az alapja a reggeli Smá előtt elmondott imának: „*Csodák Ura, aki jóakaratóában nap, mint nap felújítja a teremtés művét*”

Zoltai Tamás

Hétfő: több, mint hét fő!

A nagyünnepeket követően, az i.tentisztelet után, 17:30-tól főrabbinink, dr. Frölich Róbert tart – többek között Misna - oktatást az érdeklődő uraknak a Talmud Tórában. Érdekességek, kevéssé ismert tények és információk egy órában. Minden héten más és más téma, filmrészletek és zene segítségével. A hölgyek szintén 17:30-tól, Frölich Katival tanulhatnak a Dohány körzet irodájában (Síp u. 12 – I. emelet). Persze a jelenlevők minden más, a vallással kapcsolatos kérdéseikre is választ kaphatnak. Így a szokások, vagy éppen az éppen aktuális ünnepek kapcsán is faggathatják főrabbininkat.

I M A R E N D				
Hétköznapi: 7. ³⁰ -kor kezdünk reggel, az esti ima időpontja 17. ⁰⁰ óra, helyszín a Talmud-Tórában.				
Az esti ima előtt fél órával sakkal, kártyával, kávéval és teával várjuk híveinket!				
Péntek esti ima: 17. ⁰⁰ -kor a Hősök Templomában.				
Szombat reggeli ima a Hősök Templomában: Sachrisz: 9. ³⁰				
Tóraolvasás: 10. ⁰⁰ Muszáf ima: kb. 10. ⁴⁵				
A péntek esti kiddust a Hevesi Sándor teremben tartjuk, míg a szombat délutáni sálesüdeszt továbbra is a Talmud-Tórában.				
Sálesüdeszek kezdete a következő hetekben:				
október 26.	17. ²⁰	november 9.	16. ⁰⁰	november 23. 15. ⁵⁰
november 2.	16. ¹³	november 16.	16. ⁰⁰	
www.dohany-zsinagoga.hu				

A Zsidó Múzeumról kicsit másként

November óta új sorozattal kedveskedünk olvasóinknak, igyekszünk bemutatni a Magyar Zsidó Múzeumot, amely szerves része zsinagógánknak, s - főként nyáron – sokszor elsétálunk előtte. Most az intézmény igazgatója, **dr. Peremiczky Szilvia** arról írt Önöknek, hogy mivel is kell foglalkoznia egy – zsidó – múzeumnak.

Mint minden művelődési intézménynek, egy múzeumnak is sokféle, szerteágazó feladatköre van, amelyek közül a kiállítások rendezése csak az egyik, de kétségtelenül az egyik legfontosabb, és minden értelemben leglátványosabb része. A klasszikus feladatok – tehát a kiállítások rendezése, a gyűjtemény megőrzése (esetünkben a zsidó val-

gyományok, kultúra és történelem bemutatása pedig egy zsidó múzeum lehetséges feladatait még tovább tágitja. A kiállítások megnyitói, a különböző programok nem egyszerűen protokolláris, vagy szakmai események, hanem közösségi alkalmak is, amelyeken a zsidó közösség mellett a legkülönbözőbb szakmai, protokoll körök is megje-

lennek, ez lehetőséget ad arra, hogy a közösség egy zsidó esemény kapcsán jelenhessen meg egy szélesebb nyilvánosság előtt. A sokrétű feladatkörnek a Múzeum több szinten igyekszik eleget tenni. Amikor a számos embermentőre, vagy a müncheni terrortámadás áldozataira emlékeztünk, akkor a közösség emlékezetét, gyászát és szolidaritását is szerettük volna kifejezni. Amikor zsidó művészetek-

tásaként az izraeli nagykövetség munkatársai a jemeni zsidó esküvői szokásokról és gasztronómiáról tartottak bemutatót, akkor a tudományos megközelítést egy személyes és autentikus beszélgetés, gasztronómiai élmény egészítette ki egy ismerős, mégis távoli kultúráról. Majd amikor a Múzeumok Éjszakáján, vagy egyéb programjaink alkalmával rendszeresen lépnek fel zsidó zenét játszó művészek, akkor

Beszélgetés Passuth Krisztina művészettörténésszel Anna Margit művészetéről a Csillagpor - Száz éve született Anna Margit című kiállításon
2013. október 27. 15:00
Magyar Zsidó Múzeum, Bp. 1074. Dohány u. 2., 2. emelet
A program INGYENES!

Eszter könyve a Zsidó Múzeumban

ről majd zsidó művészekről rendeztünk közös konferenciát az OR-ZSE-val, és második alkalommal az ELTE elismert tanárainak részvételével, akkor a Múzeum tudományos műhely jellegét próbáltuk megteremteni. S ezt a műhelyt, a magyarországi zsidó tudományosság egy területét bemutatni a zsidó közösségnek, a nagyközönségnek, és a tudományos életnek egyaránt. Amikor a keleti zsidóság magyarországi kutatói a szefárd és az arab zsidó kultúráról tartottak szimpóziumot, majd ennek folyta-

a zsidó kultúra egy másik oldalát élhetik meg az érdeklődők. A néhány kiragadott példa inkább csak ízelítő mindabból, amivel egy múzeum, konkrétan a Magyar Zsidó Múzeum, a legszűkebb értelemben vett múzeumi feladatai funkciói mellett foglalkozhat. Terveink szerint a következő években is rendszeresen szervezünk vagy adunk helyt különféle tudományos szimpóziumoknak, konferenciáknak, könyvbemutatóknak, továbbá megemlékezéseknek. Lényegesen hangsúlyosabbá szeretnénk tenni a zenei és irodalmi rendezvényeket, és az időszaki kiállításokhoz rendszeresen szerveznénk különleges vezetéseket és egyéb programokat. A cél, hogy a magyar zsidóság szellemi és materiális értékei minél nagyobb közönséget érjenek el, s a Múzeum minél élettelibb képet nyújtson a magyar zsidó kultúráról. Mindezzel nemcsak az ismeretterjesztést, a tudományos kutatást, a kulturális élményt kívánjuk biztosítani, de a Múzeum hídszerepét kihasználva, igyekszünk csökkenteni az antiszemitizmust is...

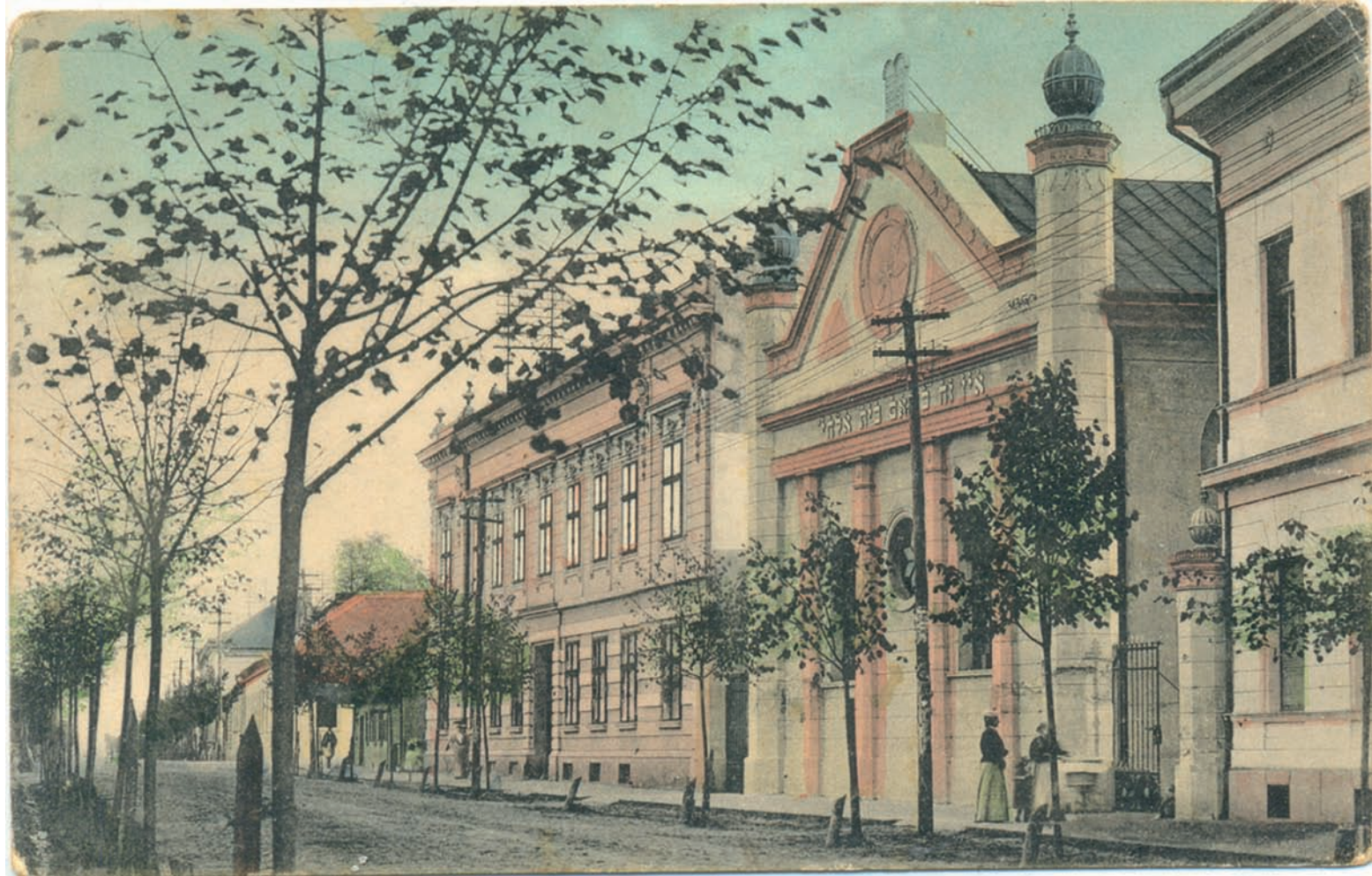
Zsinagógák a nagyvilágból - Lugos

Képeslapok – képes történelem XXII.

Majd két éve új sorozattal kedveskedünk olvasóinknak. Bejárjuk a világot egy 1400 darabból álló magángyűjtemény segítségével, hónapról-hónapra bemutatunk egy-egy lapot, a hozzá tartozó ismeretekkel, érdekességekkel. A gyűjtemény az 1890-től 1945-ig megjelent, zsinagógákat ábrázoló, illetve a zsidósággal, a zsidó emberekkel, szokásokkal és üdvözletekkel foglalkozó lapokat tartalmazza.

Legújabb állomásunk a mai Románia területén található bánáti Lugos (Lugoj) városka. Lugos kerület korabeli székhelye valószínűleg az a vár lehetett, melyet Zsidóvárnak neveztek. A város első bejegyzett zsidó vallású polgárai az 1780-as években érkeztek új betelepülökként Makóról és Temesvárról. Szefárd irányzatot képviseltek és 1842-ben már 282 izraelita vallású lakosa volt Lugosnak. A korai középkor és az azt követő évszázadok nem sokban különböznek zsidó szemmel, a kör-

1830-ban hozták létre a városban a később komoly hírnevet szerzett zsidó iskoláját is. Működése 1940-ig zavartalanul és sikeresen zajlott, ám az első zsidóellenes jogalkotás eredményeként a munkát néhány évre fel kellett függeszteni. A háború lezárását követően az új politikai irányzat megtiltotta a vallási alapon működő oktatást, így az iskola 115 év után előbb elvesztette a haláltáborokban meggyilkolt gyerekeket, majd az új rendelkezések okán véglegesen megszűnt létezni, mint zsidó tanintézmény.

nyékbeli, más területeken élő hittestvérek sorsától. Jelentős változást az 1800-as évek második fele hozott, mivel a bánáti zsidóság többségéhez hasonlóan az itt élők szakítva a korábbi hagyományokkal a neológiához csatlakoztak. Ez a belső szakadás azonban nemcsak a program-szerű magyarosodás felvállalását eredményezte, de sok tekintetben élenkítően hatott az oktatásra, s a pozitív zsidó reformokra is. Eközben egyre inkább háttérbe szorult a korábban használt jiddis nyelv, helyét a templomban és az iskolában a magyar és a német váltotta.

1840-es években született meg az a gondolat, majd elhatározás a zsidó közösségen belül, hogy épüljön egy, az akkori modern korszaknak és a reformoknak megfelelő saját zsinagóga. Az első nagyobb befogadó képességű zsinagóga 1793-ban készült el. Sajnos egy tűzvész következtében leégett, de alapját szolgálta az új épületnek, amelyet 1843-ban avattak fel. Ólomüvegablakokat, lámpaoszlopokat kapott és egy nagyon szép frigyszekrényt is. 1903-ban pedig orgonát kapott, amelyhez tartozott egy kórus is. Ebben a kórusban vegyesen, zsidók és nem zsidók egyaránt énekeltek.

Említsük meg, hogy a zsinagóga nagy rabbijai között jegyzik Lewi Zwi Oppenheimer-t, aki az első rabbija volt a templomnak és Temesvárról jött át segíteni a kilét. Őt követte Venetianer Lajos 1896-1897-ben, aki Budapestről érkezett az Ferenc József Rabbiképző Intézetből. Venetianer után itt működtek a Hevesi rabbik, Hevesi Simon és fia Ferenc is! A holocaust idején több mint, 2000 zsidót öltek meg, vagy hurcoltak el a városból, s csak kevesen tértek vissza. Nem árt tudni, hogy Teller Ede családja is a városból származik. A sors fintora, hogy egy sokáig külföldön élő szélsőjobboldali olajmilliárdos, Iosif Constantin Dragan, akinek komoly média és magánegyetem érdekeltségei voltak a városban, még életében elérte, hogy a város főterét róla nevezzék el...

Zsinagógák a nagyvilágból - Szilágysomlyó II.

Képes történelem az érintett szemével

A Pesti Sólet talán legnépszerűbb sorozata Izsák Gábor barátunk, zsinagógákat képeslapok segítségével bemutató Föld körüli „utazása”. Már eddig is többen szoltak elismerően a kis történelmi kalauzról, ezúttal viszont – nagy örömünkre – konkrét visszajelzést is kaptunk. *Fuchs Zsuzsanna* Szilágysomlyón töltötte gyermekkorát, s akkori élményeiről, emlékeiről, s a város, háborút követő éveiről, évtizedeiről írt nekünk...

Szilágysomlyón (később Simleul-Silvaniei) születtem. Nostalgiaiával visszaemlékezve gyermekéveimre néhány adattal kiegészíteném Izsák Gábor értékes sorozatát. Számomra a cikkből az olvasható ki, hogy a világegés után (II. világháború) e nagy zsidó hagyományokkal rendelkező erdélyi kisvárosban megszűnt a zsidó élet és a pusztulás következett. Néhány holokausztl túlélő – akadt, aki veszteségei miatt új családot alapítva, – ismét beindította a zsidó közösségi életet. A közösségnek saját sakterje volt, aki a közösség vezetését is ellátta. Vezetésével a kile minden nap imádkozott, és a közösségből többen is tudtak leinolni. Később a gyerekek születésével, bár rabbi nélkül, de két nagy tudású zsidó tanító vezetésével még Haider is működött.

Emlékeim szerint a 40-es évek végén kb. 50 zsidó család élt itt. Én az elsők közül vagyok, aki – a holokausztl után – itt született, és utánam nemso-kára megszületett a húgom is. 1953-ban az első osztályba még csak nyolcan iratkoztunk be zsidó származásúak, a következő évfolyamban ez a szám majd duplájára növekedett. Szép számmal jött utánunk a kistestvérek hada. Minden reggel és este volt minjen. A briszekre, amelyeket mindig háznál tartottak, mi talmud torások mentünk énekelni.

1950-es évek vége felé a mi kis városunkat is utolérték a zsidó koncepciós perek. A férfiak nagy részét börtönbe zárták, legtöbbjüket koholt vádak alapján, cionista összeesküvés címén ítélték el. A 60-as évek elején megindult a zsidók kivándorlása. Zömmel Izráelbe alijáztak, de sokan mentek Amerikába, sőt Ausztráliába is. Volt, aki csak Ro-

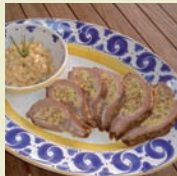
Pesti Sólet menü a Laky Konyha receptjei alapján

Újházi tyúkhúsleves 10 főre

Hozzávalók: 2 kg tyúk, 0,5 kg sárgarépa, 0,2 kg gyökér, 2 db kisebb zeller, 2 db karalábé, 0,2 kg csiperkegomba, 2 fej vörshagyma, 0,2 kg zöldborsó, 6 gerezd fokhagyma, 2 db paprika, 1 db paradicsom, 1 csomag petrezselyemzöld, só, egész bors, gyömbér

Elkészítés: Az előkészített, megmosott tyúkot 8 részre vágjuk (a máját és a zúzáját is felhasználjuk), majd hideg vízben feltesszük főni. Ha már felforrt szedjük le a habját és sózzuk ízlés szerint. Készítsünk fűszerzacskót, amelybe a következőket tegyük: egész bors, gyömbér, fokhagyma, vörshagyma. Helyezzük a fazékba. Amikor a tyúk már félig megpuhult, adjuk a fazékba a tisztított vegyes zöldségeket, a megmosott gombát, a zöldborsót, a paprikát, paradicsomot és a petrezselyemzöldet. Lassú tűzön főzzük. Tálaláskor a csészébe rakjuk a metéltre vágott tyúkhúst, a vegyes zöldséget, zöldborsót, a gombát, a külön kevés levesben kifőzött házi finommetéltet. Forró levestel a csészét felöntjük, majd a tetejét megszórhatjuk finomra vágott petrezselyemzölddel.

Töltött borjú dagadó 10 főre

Hozzávalók: 2 db borjú dagadó, 8 szikkadt zsemle, 2 fej hagyma, 0, 25 kg csirkemáj, 1 csokor petrezselyemzöld, 4 db tojás, 8 ek. olaj, só, őrölt feketebors

Elkészítés: A húst felszúrjuk, a zsemléket szokás szerint beáztatjuk, a hagymát finomra vágjuk. Olajat forrósítunk, megpirítjuk benne a hagymát. Sózzuk, borsozzuk, kicsit megpirítjuk, majd a végén beleforgatjuk az apróra vágott petrezselyemzöldet. Beletesszük a felcsíkozott csirkemáját, majd rövid ideig pirítjuk. Kihűlés után hozzáteesszük a tojásokat, illetve a kicsavart zsemléket. Kevés só, bors még mehet bele, ezt követően lazán betöltjük a dagadóba. Bevarrjuk a végét, majd kiolajozott tepsibe tesszük. Öntünk rá kb. fél deci vizet, és szorosan lefedjük alufóliával. Kb. 160 fokos sütőbe tesszük egy órára. A fóliát levéve tovább sütjük, miközben a saját levével locsolgatjuk. Kisülés után kb. tíz percig pihentetjük. Felszeleteljük és burgonyapürével tálaljuk.

Jó étvágyat kívánunk!

Aranygaluska borsodóval 10 főre

Hozzávalók: 0,6 kg liszt, 2 db tojás, 0,1 kg cukor, só, kevés rum, 0,1 kg margarin, 0,15 kg dióbél, 0,15 kg

cukor, 0,02 kg élesztő, olvasztott margarin. *borsodó:* 0,6 l fehérbor, 2 tojás, fél citrom héja, fahéj, vanília, 0,2 kg cukor, 0,03 kg liszt **Elkészítés:** Kovászt készítünk. A 2 dkg élesztőt elmorzsoljuk kevés langyos, cukros vízben, kevés liszttel meghintjük, majd kb.5-10 percig kelesztjük. A lisztbe ütjük a tojást, beleborítjuk a kovászt, és a többi hozzávalóval kidolgozzuk, közepesen kemény tésztát kell kapnunk. Cipóvá formázzuk és megkelesztjük a tésztát. Lisztezett deszkán ujjnyi vastagra elnyújtjuk, pogácsaszaggatóval kiszaggatjuk.(A kiszúrot lisztbe mártogatjuk.) Minden darab tésztát olvasztott margarinba mártunk, s a tepsiben egymás mellé rakjuk. Kristálycukorral és darált dióval megszórjuk. Még egy-két ilyen réteget készítünk – amíg el nem fogy a tészta. *Borsodó:* Tojássárgáját elkavarunk vaníliás cukorral, citromhéjjal, kevés fahéjjal, cukorral. A fehérbort felforraljuk, majd összekavarjuk a masszával, habverővel való kavargatás mellett forrpontig hevítjük. Tálalás: tányérra rakjuk a galuskákat, meghintjük porcukorral. Külön kínáljuk a borsodót.

Kilencven lenne a „Kiskabos”

Kilencven éve, 1923. szeptember 28-án született Krausz László, vagy ahogy szinte mindenki ismeri, Kabos László. Amíg a kis Rott a XX. század első felének nagy zsidó magyar komikusa, addig e megtisztelő titulust a Kiskabos érdemli a század második felében ki - mondta Kellér Dezső. Pedig a „kis Krausz” fiú eredetileg kertésznek tanult, – mert az a hír járta, a mezőgazdasági munkás zsidó lakosokat nem deportálják, – ám 1943-ban, a tanév végén nem a parkok és a kertek világa várta...Mauthausenbe került, de túlélte. Majd 1948-ban mégis megszerezte diplomáját a Kertészeti Főiskolán.

Bálint Lajosnál – a Nemzeti Színház rendezőjénél – tanulta színészmesterséget. Esténként paródiákkal szórakoztatta a közönséget kávéházakban, ún. tömb-bálokon (bérházak belső zárt udvarain, az emeleti gangokon, sámlin ülve nézték a lakók). Kedvenceit, Gőzont, Latabárokat, Sárdyt utánozva háztömbről háztömbre járva vette be a közönséget. Közben Verebes Károly is felkarolta, foglalkozott vele, betanultak egy-két számot, ez is számos fellépést jelentett. Egy Nóti Károly-villámtréfával került be a Pódium Kabaréba, aztán egy Anatole France-darabban lépett fel, amelyben Turay Ida játszotta a néma feleséget. Amikor a Magyar Színház bemutatta a „Janiká”-t, Turay már ragaszkodott a Kiskaboshoz. A későbbi népszerű filmrendező, Fábri Zoltán nem értette miért: „csúnya is, vörös is...?” Turaynak köszönhetően csak megkapta a néma házmesterfiú szerepét, melyben fel-alá ti-pegett a színpadon a Turayval elcsérélt pongyolában, a publikum dőlt a nevetéstől. A Kiskabost gyorsan szívébe zárta a közönség, de nagy lépést jelentett az ismertség növelésében az 1957-ben indult lottójáték, amelynek ő a reklámembere. S Lottó Ottó kérdezte elsőként, hogy „megvette már az e hetit?”

Krauszból Kiskabos
Mentora, Bálint Lajos javasolta, hogy művész-nevet kellene választania a Krausz helyett, és a Koós nevet javasolta. De a Pódium társulatában már ott dolgozott Koós Olga, s ezért mást keresett. Kabos Gyula, a nagy komikus Krausz lányt, édesapja egyik húgát vette nőül, tehát oldalági rokona. A nagy komikus iránti tiszteletből ő is felveszi a Kabos nevet. Így született a Kiskabos név, amelyet a hajára való tekintettel, egy vörös jelzővel is gyakran elláttak.

1971-ben került az ifjú és igen csinos Urbán Erika a Vidám Színpad társulatába. A kétszer annyi idős Kabos László befutott sztárnak számított már. Lelki rokonság alakul ki közöttük,

A cirkusztól Mauthausenig

– Kisgyerekkoromban rajongtam a cirkuszért. Ha a cirkuszosok felverték a sátrukat, már rohantam, otthon sem lehetett tartani. Segítettem felverni a cölöpöket, cipeltem a ponyvát az áhított potyajegyért. Ám a cirkuszrajongásomból otthon nem lett cirkusz. Azt sem vették komolyan, hogy bohóc, majd színész akarok lenni és felutazom Pestre. Egy unokabátyám vett magához. Tanácsára beiratkoztam a Kertészképző Intézetbe, hogy legyen egy „tisztességes” szakmám. A virágkertészkedéssel nem is volt bajom, hanem azokkal, akik elültették a világban a gyűlölet magvait. Ezekből, a magvakból kelt ki az a rettenetes háború, amely elpusztította családom nagy részét, és kis híján engem is.
1943-ban az iskola után berendelték munkaszolgálatra, Kőszegre. Bátyját, Gyurit egy másik századba sorolták be. Családjának valamennyi tagjával együtt deportálták. Gyalogmenetben útnak indítják őket Ausztria felé, mezítláb, facipőben az Inn folyó partján, meg az Eisenerch-hegység meredekebb lejtőin, mert az utak kellenek a német hadseregnek. (Édesanyjáék nyolcan, édesapjáék kilencen testvérek, mind lágerbe kerültek.) Őt Mauthausenbe vitték. A láger amerikai felszabadításakor - mindössze 31 kilóra soványodva - flekkítífusban szenvedett, de számos hozzátartozójával szemben, ő megérte a szabadulást...

Filmes karrierje is a Janikával indult (1949). Majd szerepelt az Állami Áruház, a Dollárpapa, a Férjhez menni tilos, a Nem várak holnapig, a Tanár úr, kérem mozikban. Az igazi áttörést „A veréb is madár” című, Kállai István forgatókönyve alapján készült film jelentette. Kettős főszerepet alakított, egy testvérpáros két tagját. A bemutató évében rekord látogatottságot ért el, – hatmillió (!) nézővel. Ráadásul Ausztriában, Svájcban, Németországban, de Amerikában és Ausztráliában is vetítették. Külhoni népszerűségét jól példázza, hogy másfél évtized múltán Kabos feleségével sétált Zürichben, és egy arra sétáló házaspár rá mutogatva mondta: „Der

amelyből szerelem, majd együttélés, végül házasság lesz. Attól fogva elválaszthatatlanok egymástól. Pedig Kabost óva intik a nagy korkülönség (26 év) miatti csalódásoktól, rövid életűnek tartva ezt a házasságot, amiről utóbb kiderült, a kimondott „igen” esetükben valóban egy életre szól.
2004. szeptember 26-án, vasárnap délelőtt az ágyánál ült, majd ebéd után lepihent. Délután fél háromkor végleg kihunytak a fények, és legördült a függöny, Jajm Kippurkor, a zsidók egyik legszentebb ünnepén távozott, és születése napján, szeptember 28-án helyezték végső nyugalomra a Kozma utcai izraelita temetőben.

Boldog születésnapot...

Az ötvenéves Kabos Lászlót, a „Részeg éjszaka” fináléjában a szakma, és a kollégák nevében Kellér Dezső köszönti (1973). „Lacikám, ott voltam a Pódiumban pályád bölcsőjénél, és aztán végig kísértelek az úton, amelyen sikert sikerre halmozva célhoz értél: feliratkoztál a nagy nevetetők listájára. Ezen már nem lehet vitatkozni: a kis Rott, és a kis Latyi neve mellé már odakerült a kis Kabos neve is. Pályád sima volt, egyenletes. Egy színész karrierjét sok veszély fenyegeti. A naiva felett eljárhat az idő. A bonviván elhájjasodhat. Az énekes berekedhet. Téged kezdettől fogva csak egy veszély fenyegetett. Hogy az idők folyamán megszépülsz. A sors kegyes volt hozzád.”

Szülvárosa, Sárvár 2005-ben posztumusz díszpolgárrá avatta a művészt, a címet felesége Urbán Erika vette át. Emlékét egy utca is őrzi, amely szintén 2005-ben kapta meg a Kabos László nevet.

Én már akkor vörös voltam...

Kiskabos az elszenvedett és átélt lágerélményei kapcsán tartózkodik a politikától, mert azt tartja felelősnek a bekövetkezett embertelenségekért. A Rákosi fémjelezte korszak politikai kabaréiban is tudatosan a civil, az apolitikus világot képviseli, és különben is: „én már akkor vörös voltam, mikor még azt sem tudták, mi a kommunizmus!” Az elmúlással viszont sosem viccel. Tisztelet és szereti az életet. Ifjúkorában megtapasztalta, milyen a halál tor-kában. Gyakorta hangoztatja: „kaptam a sors-tól 60 év ráadást, beszélgethettem eleget”.

ÁBRAHÁMRÓL HALLOTTAK, MAJD KISZÍNEZTÉK

Szeretettel várom – néhány hete ismét – a gyerekeket, de mostantól KEDDENKÉNT 17:30-tól, a Dohány körzet Talmud Tóra tanulására a Wesselényi utcai Talmud Tórában. Egy óra játék, éneklés, tanulás, sok mese, ismerkedés a zsidósággal és minden, amire szükségünk van.

A fejlődés megállíthatatlan. A múlt és a jelen azt igazolja, hogy érdemes folytatni azt az utat, amit elődeink elkezdtek, törekedni arra, hogy gyermekeinket játékos formában, de tudatosan bea-

vathassuk a több ezer éves zsidó vallási hagyományba, hogy természetessé váljon számukra az ünnepek megtartása, és a hétköznapiakban is zsidók maradjanak.
Olvastunk és beszélünk már a teremtsről, Ádám és Éva történetéről, Noé bárkájáról és sok érdekességről. Legutóbb Bábel tornyáról, a különböző országokról és nyelvekről szoltunk, majd ismerkedtünk Ábrahámmal és életével. A beszélgetés mellett énekeltünk és színeztünk, s közben a szellemi táplálék mellett finomságok

Tamás Gáspár Miklós: baloldali párt kerestetik!

A bő kéthónapos nyári szünet, majd az őszi ünnepek után október 15-én indult a dr. Fischer Gyula Szabadegyetem újabb szemesztere. A nyitőelőadás során Tamás Gáspár Miklós elemezte a honi politikai palettát, a szokott helyen, a Síp utcában, a Díszteremben.

– Mostanában szinte egyáltalán nem vállalom nyilvános fellépést, de ezt a meghívást nem utasíthattam vissza, ebbe a közegbe muszáj volt előjnnöm – kezdte vendégünk.

A kezdeti szavak jó érzéssel töltötték el a megjelenteket, ám amikor Tamás Gáspár Miklós – vagy miként sokan rövidítve említik: TGM – arról beszélt, hogy szinte bizonyos, a 2014-es választásokat a jelenlegi kormánypárt nyeri, sokan megdöbbentek. Miután hozzátette, hogy jelen állás szerint, főként a mai ellenzékét nézve, a 2018-as és az azt követő sem kecsegtet sok jóval, akkor már talán egyetlen őszinte mosolyt sem lehetett látni...
Előadónk kiemelte, bár Orbánék intézkedései csak látszólagos hasonlóságot mutatnak a szociáldemokráciával, azzal ellentétben nem az egyenlőségről szólnak, csupán a felső középosztályt erősítik. Továbbá az elmúlt években 40 ezer (!) kinevezés történt, ráadásul az önkormányzatoknál nem is kétharmados, hanem 93 százalékos a túlsúly. S jelenleg csak a bírói kar, amely valamelyest független.
Vendégünk ezt követően beszélt a másik oldal gyengeségeiről is. Az ellenzék anyagi és szellemi forrásai nagyon szerények... /Ezt naponta tapasztaljuk a szerény kommunikáció kapcsán!/ Az érdekképviseltek gyengék, nem reagálnak az aktuális kérdésekre, nincs jelentős szakszervezet, de például igazi nőmozgalom sem. A kormányon lévők pedig sikeresek az örök ellenségkeresésben, de nem csak erre, az alamizsnákra (rezsicsökkentés) is túl sokan vevők. A közmunka TGM elemzése szerint

11 (!!!) nemzetközi jogszabályt sért, mégsem történt semmi, így érthetetlen az is, munkájukért miért nem kapnak valós fizetést az emberek. Ám az érintettek félnek, így nem emelik fel szavukat ez ellen.
Tamás Gáspár Miklós előadása végén kiemelte, ma igazából sem baloldali, sem liberális párt nincs. Ma valójában két jobbos párt verseng – az egyik mérsékelt, a másik elitista.

élvezetében is lehet részünk. Hozza el kisgyermekét, unokáját (3-12 éves kor között) – biztos jól érzi majd magát. Ráadásul játékos formában tanulhat.

Szilágyi Judit

Támogassa zsinagógánk alapítványát!

Az Alapítvány a Dohány utcai zsinagógáért az elmúlt években rengeteg programot szervezett a körzet hívei számára (kirándulás, múzeumlátogatás stb.), de környezetünk szebbé alakításáért is rengeteget tett Nádel Tamás elnök vezetésével. Elég csak megemlíteni az Emánuel park átalakítását, a sírkert rendbetételét, vagy éppen a Dohány templom orgonájának felújítását. S persze még hosszan sorolhatnánk, megemlítve, hogy minden évben anyagi segítséget nyújt valamely zsidó intézménynek, tavaly az Idősek Otthonának, idén pedig két óvodának is.
Kérjük, támogassa Alapítványunkat!
Bankszámlaszám: 11707024-20359234-00000000
IBAN: HU71 1170 7024 2035 9234 0000 0000